

تحلیلی بر رابطه حکمروایی خوب شهری و عدالت اجتماعی در فضاهای شهری (مورد مطالعه: شهر فردوسیه - شهرستان شهریار)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۱۰/۱۷

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۹۶/۰۳/۰۸

- ۱- میثم رضائی* (مدرس گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره) شهرری، ایران)
- ۲- علی شمس‌الدینی (استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران)

چکیده

امروزه مدیریت یکپارچه در فضاهای شهری، حکمروایی خوب شهری مدیران را می‌طلبد و تحقق این امر عدالت اجتماعی را در فضای شهری به وجود خواهد آورد و همچنین رضایت کامل در توزیع خدمات و امکانات شهری از مدیریت خوب شهری در فضاهای شهری می‌باشد. پژوهش حاضر به بررسی رابطه حکمروایی خوب شهری و عدالت اجتماعی در شهر فردوسیه واقع در شهرستان شهریار با استفاده از معیارهایی همچون مشارکت، تساوی، اثربخشی، پاسخگویی و امنیت به عنوان متغیر مستقل پرداخته است و از میان این معیارها تأثیرگذارترین معیار را در ایجاد عدالت اجتماعی در شهر فردوسیه شناسایی خواهد نمود. نوع تحقیق در این پژوهش کاربردی و روش آن توصیفی و تحلیلی از نوع رابطه‌ای و مقایسه‌ای است و برای این منظور از داده‌های حاصل از پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری، شامل ساکنان شهر فردوسیه با جمعیت ۳۰۵۷۷ نفر است که با استفاده از آزمون کوکران تعداد ۳۸۴ پرسشنامه در سطح شهر فردوسیه توزیع و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS بررسی شدند. با توجه به سطح سنجش سؤالات، از آزمون همبستگی پیرسون و برای بررسی میزان تبیین متغیر تحقق عدالت اجتماعی از طریق متغیر مستقل (حکمروایی خوب شهری) از تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد حکمروایی خوب شهری با ضریب ۰/۷۱۲، همبستگی معناداری با میزان تحقق عدالت اجتماعی در شهر فردوسیه دارد و با افزایش میزان حکمروایی خوب شهری از نظر شهروندان، بر میزان تحقق عدالت اجتماعی در سطح شهر فردوسیه افزوده می‌شود و در کل ۴۱/۵ درصد از تحقق عدالت اجتماعی را متغیرهای مستقل حکمروایی خوب شهری باعث می‌شوند و همچنین متغیر تساوی با ضریب رگرسیونی ۰/۴۹۷ بیشترین تأثیر را بر تحقق عدالت اجتماعی در شهر فردوسیه دارد.

واژه‌های کلیدی: حکمروایی خوب شهری، عدالت اجتماعی، شهر فردوسی، مشارکت، مدیریت شهری.

۱- مقدمه

امروزه ضرورت مشارکت شهروندان در بهبود وضعیت کالبدی و اجتماعی بر کسی پوشیده نیست (شاهکوهی و همکاران، ۱۳۹۴: ۳) و در ادامه آن تغییرات اجتماعی سریع‌تر از تغییرات فیزیکی است و شهر از تغییرات اجتماعی تأثیر فوری می‌پذیرد، بنابراین مطالعه و تحلیل تغییرات اجتماعی و رابطه آن با حکمروایی خوب شهری مورد تأکید در مباحث شهر و شهرسازی است به همین دلیل است که در چند سال اخیر پیشگامان جغرافیای شهری جدید ساخت داخلی شهرها را با توجه به عدالت اجتماعی (توزیع مناسب خدمات و امکانات شهری) که متأثر از سیاست‌های نظام حکومتی و اوضاع اجتماعی جامعه است به طور جدی مطالعه می‌کنند؛ زیرا در شهرهای امروزی مسائل اجتماعی را نمی‌توان تنها با احداث خیابان و ناحیه بندی شهری حل کرد (خوش روی، ۱۳۸۵: ۳) از این رو وجود نابرابری و عدم تعادل فضایی در ساکنین نواحی مختلف یک شهر به هیچ‌وجه پدیده‌ای جدید در هیچ یک از شهرهای جهان نیست، اما در کشورهای در حال توسعه به دلیل فاحش بودن تفاوت‌های اجتماعی-اقتصادی، نابرابری و عدم تعادل در توزیع خدمات شهری تفاوت‌های فضایی شهرها تشدید شده است (موسوی، ۱۳۸۷: ۱۴) بنابراین می‌توان مهم‌ترین هدف مدیریت شهری را ارتقاء کار و زندگی جمعیت، در قالب اقشار و گروه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی و حفاظت از حقوق شهروندان و تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار دانست (موحد، ۱۳۹۳: ۱۴۸).

همچنین اهمیت و ضرورت مسئله اینجاست که یک محیط شهری پیچیده، پویا و متنوع نیازمند ظرفیت مدیریت قابل توجهی است تا بتواند عدالت اجتماعی را در فضاهای شهری ایجاد نماید که به نظر می‌رسد حکمروایی شهری قابلیت فراهم کردن آن را دارد (لاله پور، ۱۳۸۳: ۵) و الگوی حکمروایی خوب در حال حاضر اثر بخش‌ترین، کم هزینه‌ترین و پایدارترین شیوه اعمال مدیریت است تا بتوان عدالت اجتماعی را در فضاهای شهر اعمال نمود تا رضایت شهروندان را کسب کرد (ترابی، ۱۳۸۳: ۵). آنچه امروزه در اداره شهر مورد توجه و تأکید قرار می‌گیرد و به عنوان پارادایمی در مدیریت شهرها معرفی می‌شود، بهره‌گیری از الگوی حکمرانی خوب شهری بوده که در آن دولت، شهروندان و نهادهای خصوصی در یک جریان افقی و فرابخشی به مشارکت می‌پردازند. در این بستر است که می‌توان امیدوار به حل مشکلات و معضلات ساختاری و کارکردی شهرها بود و عدالت اجتماعی را در سطح فضاهای شهری با حکمرانی خوب شهری پدیدار نمود. (رهنما و اسدی، ۱۳۹۳: ۱۴۵). پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه حکمروایی خوب شهری به عنوان یک متغیر مستقل با عدالت اجتماعی در شهر فردوسیة می‌باشد و ضمن بیان مفاهیم و ویژگی‌های آن به سنجش و ارزیابی میزان

شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و تأثیرگذاری متغیرهای آن بر عدالت اجتماعی در سطح شهر فردوسیة می‌پردازد و خصوصاً این که چون شهر فردوسیة هر ساله با رشد جمعیت مهاجر با قومیت‌های مختلف رو به رو است و شهروندانی با عقاید متفاوت دارد این پژوهش می‌تواند میزان متغیرهای حکمروایی در سطح شهر را بسنجد و ارزیابی نماید و راهکارهایی برای آن ارائه دهد و به سوالات مطرح شده در زیر پاسخ دهد:

آیا رابطه‌ای میان مؤلفه‌های حکمروایی خوب شهری و میزان عدالت اجتماعی در شهر فردوسیة وجود دارد؟

مهم‌ترین ابعاد تأثیرگذار حکمروایی خوب شهری بر عدالت اجتماعی کدام است؟

۲- مبانی نظری

۲-۱- حکمروایی خوب شهری

حکمروایی مطلوب شهری فصل مشترک تمام کنشگران اجتماعی است و ریشه در چشم‌انداز مدیریت عمومی نو دارد که از اواخر دهه ۱۹۸۰ با ابتکار بانک جهانی و مرکز اسکان بشر سازمان ملل و سایر نهادهای بین‌المللی در ادبیات توسعه وارد شده است (مشکینی، موزن، ۱۳۹۴: ۲۹). حکمرانی شهری به مثابه شیوه‌های متفاوتی است که طی آن افراد، نهادها و بخش خصوصی و عمومی به اعمال مدیریت و برنامه‌ریزی برای امور متداول شهر می‌پردازند (Vansant, 2001). یکی از جنبه‌های مهم نظریه حکمروایی خوب شهری، همان بعد مشارکت است، زیرا که اصل و بنیان نظریه مذکور بر حکومت مردمی استوار است، یعنی حکومتی که مردم اداره امور را بر عهده خواهند داشت (Dekker, 2004). حکمروایی به روش شیوه یا نظام اداره‌ای اشاره دارد که مرز بین سازمانها و بخش عمومی و خصوصی را نفوذپذیر کرده است. ماهیت حکمروایی در ارتباط متقابل و کنش و واکنش بین و درون نیروهای حکومتی و غیرحکومتی است (یاپنگ غراوی، ۱۳۹۱: ۱۹۹). برایان م کلارین اولین نظریه پرداز است که در ۱۹۷۳ به این دو مفهوم پرداخته است. از نظر او حکومت مجموعه‌ای از نهادهای رسمی و حقوقی با قدرت قانونی است، اما حکمروایی نوعی فرایند است. این فرایند متضمن نظام بهم پیوسته‌ای است که هم حکومت و هم اجتماع را در بر می‌گیرد (کاظمیان، ۱۳۸۳: ۳۱). شیوه درست و هنجاری حکمروایی این است که باید بتواند مشارکت و همکاری را میان همه نیروهای مؤثر در مدیریت جامعه یعنی دولت، بخش خصوصی، بخش عمومی و تشکل‌های مردمی بر قرار کند (مهدی زاده، ۱۳۸۶: ۱۰).

حکمروایی فرآیندی است که به حضور کنشگران و ارتقاء نقش آنان در تصمیم‌گیری‌ها و اداره امور ارج می‌نهد و در نهایت می‌تواند منجر به توسعه پایدار محیط شود (توکلی نیا، شمس پویا، ۱۳۹۶: ۱۹۶). در حالی که مفهوم حکومت دلالت بر واحد سیاسی برای انجام وظیفه سیاستگذاری داشته و برجسته‌تر از اجرای سیاست‌ها است. پس می‌توان گفت واژه حکمروایی اشاره به پاسخگو بودن هم در حوزه سیاستگذاری و هم در حوزه اجرا دارد (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰: ۱۴۹). حکمروایی به روابط بین دولت و جامعه مدنی، حکمرانان و حکمروایی شوندگان، حکومت و حکومت شوندگان مربوط می‌شود (McCarne et. Al. 1995:5).

۲-۲- شاخص‌های حکمروایی شهری

شاخص‌های حکمروایی شهری در بین متخصصان این امر ممکن است متفاوت باشد، ولی در این پژوهش و با توجه به مرور تحقیق از این ۵ شاخص اصلی که مورد نظر زیست بوم سازمان ملل است استفاده شده است. شاخص‌های حکمروایی شهری را در ۲۴ شهر مورد سنجش قرار داده شده و ۲۶ شاخص را بر این اساس معرفی نموده است. شاخص حکمروایی شهری (UGI) بنا به تعریف زیست بوم، ترکیبی است از ۵ شاخص کلی که عبارتند از: مشارکت، تساوی، اثربخشی، پاسخگویی و امنیت. شاخص‌های ۲۶ گانه حکمروایی مبتنی بر این پنج هسته اصلی هستند که علاوه بر زیست بوم سازمان ملل، از طرف سازمان‌های دیگر مانند بانک جهانی، پذیرفته و بسط داده شده‌اند.

۲-۲-۱- مشارکت^۱

واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص می‌باشد (علوی تبار، ۱۳۷۹: ۱۵). مشارکت کلمه‌ای عربی بر وزن مفاعله است که در ادبیات عرب به معنای معاشرت و همراهی در کار به کار رفته و در زبان فارسی در معانی شرکت دادن، انبازی کردن و تعیین سود یا زیان دو یا چند تن که با سرمایه‌های معین در زمان‌های مشخص به بازرگانی پرداخته‌اند، استعمال شده است. (اصلانی و فتاحی، ۱۳۹۳: ۶۵) در دایره‌المعارف برنامه‌ریزی شهری مشارکت عمومی اینگونه تعریف شده است مشارکت عمومی در شهر سازی ابزاری است که به وسیله آن اعضای جامعه قادر می‌شوند تا در تدوین سیاستها و طرح‌های شرکت که بر روی محیط زندگی آنها مؤثر هستند (حسینی، ۱۳۸۲: ۱۵).

^۱.Participation

۲-۲-۲- تساوی^۱

بنابر اسناد تاریخی موجود، اولین بار سوفسطاییان و بعد از آنها افلاطون در قرن چهارم قبل از میلاد در رساله «جمهوریت» به برابری و تساوی حقوق زن و مرد تصریح نموده‌اند. پس از افلاطون و سوفسطاییان، رواقیان اولین گروهی بودند که برابری مطلق انسان‌ها را در سطح جهانی اعلام کردند. در عصر باستان این سه مورد تنها موارد ثبت شده در تاریخ در باب تساوی و برابری انسان است (صانعی، ۱۳۸۲: ۵۶).

۲-۲-۳- اثربخشی^۲

اثربخشی با توجه به میزان همسو بودن فعالیت فعلی با هدف من سنجیده می‌شود. افزایش اثربخشی به این معناست که فعالیتهای من، بیش از گذشته با هدف‌های من همسو است. تا زمانی که در زندگی، در محیط کار و در یک دپارتمان سازمانی، هدف‌ها تعریف نشده باشند، نمی‌توان در مورد اثربخشی و بهبود آن اظهار نظر کرد. چون نقطه‌ی مرجع سنجش اثربخشی، هدف‌ها هستند.

۲-۲-۴- پاسخگویی^۳

پاسخگویی نیروی پیش برنده‌ای است که بر بازیگران کلیدی فشار می‌آورد تا در قبال عملکرد خود مسئول باشند و از عملکرد خوب خدمات عمومی اطمینان حاصل کنند (PAUL, 1999: 5). هدف پاسخگویی اطلاع شهروندان از سیاسی است تا توانایی قضاوت و واکنش مناسب به اقدامات دولت را بیابند (World Bank, 2000). افزایش شفافیت در سیستم به وجود آزادی بیان، آزادی مطبوعات و نیز درجه عدم تمرکز در سیستم بستگی دارد. زمانی که مطبوعات به حد کافی از آزادی لازم برای انتشار اقدامات درست یا اشتباه بخش‌های مختلف حکومتی برخوردار باشند و آگاهی رسانی صحیح به شهروندان و همچنین مقامات صورت پذیرد، حاکمیت مؤثر ارتقا می‌یابد و به طور ویژه فساد کاهش پیدا می‌کند (Djankor, 2001).

¹. Equality

². Effectiveness

³. Responsiveness

۲-۲-۵- امنیت^۱

تعاریف مندرج در فرهنگ‌های لغات و تعاریف ارائه شده توسط صاحب‌نظران درباره مفهوم امنیت بر روی "احساس آزادی از ترس" و "احساس ایمنی" که ناظر بر امنیت مادی و روانی است تأکید دارند و یا به عباره دیگر امنیت یک پدیده دو وجهی می‌باشد که از یک سو به معنی ایمنی در مقابل حمله، استواری و نفوذناپذیری، قابلیت اعتماد و اطمینان از عدم شکست و یا تسلیم و از سوی دیگر به معنای عدم اضطراب از تشویش و خطر اشاره دارد.

۲-۳- عدالت اجتماعی

از نظر جغرافیایی نیز عدالت اجتماعی در شهر، مترادف با توزیع فضایی عادلانه امکانات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آنهاست، زیرا عدم توزیع عادلانه آن‌ها به بحران‌های اجتماعی و مشکلات پیچیده فضایی خواهد شد (شمس الدینی، ۱۳۹۴: ۱۲۳). عدالت در اصطلاح از دو کلمه موزون بودن و برابری که در مفهوم رعایت تناسب میان اجزاء یک مجموعه هدف‌دار به گونه‌ای که آن مجموعه بتواند متعادل و پایدار بماند تشکیل شده است. بنابراین عدالت فضایی در شهرها بدان معناست که مکان زندگی هر فرد حاصل از تقسیم کار اجتماعی وی را از استحقاق اجتماعی محروم نکند. نابرابری‌های فضایی، تنها هنگامی موجه است که بهبود حیات همگانی را در پی داشته باشد (پیران و همکاران، ۱۳۹۵: ۷). شهرنشینی تحقق عدالت را در فضاهای خود می‌طلبد و این عدالت می‌تواند در توزیع خدمات و امکانات مناسب در فضاهای شهری باشد تا نیازهای تمامی شهروندان در تمام سطح شهر پوشش دهد. حرکت و رسیدن به پایداری شهرها زمانی محقق خواهد شد که تخصیص و توزیع خدمات و امکانات میان واحدهای فضایی و اجتماعی شهرها مطابق با نیازهای جمعیتی و مساوات و برابری جغرافیایی صورت گیرد (موسوی، ۱۳۹۱: ۱۸۰). عدالت اجتماعی از جذاب‌ترین شعارهای مکاتب بشری در طول تاریخ بوده است و در دهه‌های گذشته یکی از مهم‌ترین موضوع‌هایی است که دانشمندان علوم اجتماعی به آن توجه دارند (مرصوسی، ۱۳۸۳: ۱). عدالت اجتماعی از مفاهیمی است که در تاریخ زندگی بشر، کاربردها و برداشت‌های مختلفی داشته است و مفهوم آن همیشه مورد گفت و گو و کشمکش اندیشمندان مختلف بوده است، به گونه‌ای که درک انسان معلول با یک انسان مستعد از مفهوم عدالت، متفاوت خواهد بود (حاتمی نژاد و راستی، ۱۳۸۵: ۳۹). در نتیجه، بین کیفیت زندگی افراد و دسترسی به خدمات رابطه‌ی معناداری وجود دارد. در کل نابرابری اجتماعی،

^۱.Security

بازتاب دستیابی متفاوت طبقات و قشرهای مختلف به انواع این کالاها در هر جامعه است (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۲). عدالت اجتماعی از مؤلفه‌های برابری و مساوات، قانونمندی، اعطای حقوق و توازن در شهرها بوجود می‌آید. برابری و مساوات از مهم‌ترین ابعاد و بلکه اصلی‌ترین معنای عدالت است. (آقابخشی، ۱۳۷۵: ۱۲۸) مبنای برابری این است که: «انسان‌ها به حسب گوهر و ذات برابرند و از این نظر، دو گونه یا چند گونه آفریده نشده‌اند» (مطهری، ۱۳۷۴: ۱۲۷). یا به فرمایش رسول اکرم صلی الله علیه و آله: «الناس كأسنان المشط؛ مردم مثل دانه‌های شانه هستند» (مطهری، ۱۳۷۴: ۱۱۸). ارسطو برابری را در لحاظ نمودن افراد در برخورداری از ثروت، قدرت و احترام می‌داند و معتقد است باید با هر کس مطابق با ویژگی‌هایش برخورد کرد (ارسطو، ۱۳۷۱: ۱۲۲). قانونمندی مؤلفه دیگری می‌باشد که مجموعه مقرراتی برای استقرار نظم در جامعه وضع می‌گردد. کار ویژه اصلی قانون، تعیین شیوه‌های صحیح رفتار اجتماعی است و به اجبار از افراد می‌خواهد مطابق قانون رفتار کنند. (خامنه‌ای، ۱۳۷۴: ۶). علامه محمدتقی جعفری در این مورد می‌نویسد: زندگی اجتماعی انسان‌ها دارای قوانین و مقرراتی است که برای امکان پذیر بودن آن زندگی و بهبود آن وضع شده‌اند، رفتار مطابق آن قوانین، عدالت و تخلف از آنها یا بی تفاوتی در برابر آنها، ظلم است (جعفری، ۱۳۵۸: ۲۵۵). مؤلفه دیگر در تحقق عدالت اجتماعی تضمین اعطای حقوق شهروندان می‌باشد. منظور از حق، امتیاز و نصیب بالقوه‌ای است که برای شخص در نظر گرفته شده و بر اساس آن، او اجازه و اختیار ایجاد چیزی را دارد یا آثاری از عمل او رفع شده و یا اولویتی برای او در قبال دیگران در نظر گرفته شده است و به موجب اعتبار این حق برای او، دیگران موظف‌اند این شئون را محترم بشمارند و آثار تصرف او را بپذیرند (توسلی، ۱۳۸۰: ۱۸۱). طبق تعریف مذکور، عدالت زمانی تحقق می‌یابد که به حقوق دیگران احترام گذاشته شود و اجازه و اختیار و یا تصرفی که حق فرد است، به او داده شود و از تجاوز به حقوق فرد پرهیز گردد. (بهشتی، ۱۳۷۸: ۲۱). همچنین در مؤلفه توازن نیز توازن با توزیع عادلانه ارتباط بسیاری دارد. البته نه تنها به این معنا که امکانات به طور شایسته و صحیح به افراد مستحق برسد، بلکه علاوه بر آن، امکانات به حد لازم و مورد نیاز وجود داشته باشد (مطهری، ۱۳۷۵: ۷۸).

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر به بررسی رابطه حکمروایی خوب شهری و عدالت اجتماعی در سطح شهر فردوسیة می‌پردازد و این نمونه به دلیل وجود شهروندانی با قومیت‌های مختلف و در

عین حال وجود ظرفیت‌هایی برای ایجاد اتحاد و همدلی و مشارکت در امور شهری در بین آن‌ها به عنوان نمونه انتخاب شد. این نمونه کاربردی و روش آن توصیفی از نوع رابطه‌ای و مقایسه‌ای است که برای انجام دادن آن، از دو روش معمول در پژوهش‌ها، یعنی کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. برای تدوین چارچوب نظری پژوهش، به مطالعات پیشین در تحلیل رابطه میان سرمایه اجتماعی و عدالت اجتماعی مراجعه شد. پس از ارزیابی پژوهش‌ها، بررسی نظریه‌های مربوط به موضوع و شناخت وضعیت کنونی جامعه، شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق تدوین شدند. ابزار اندازه‌گیری مورد استفاده در این تحقیق، پرسشنامه است که ارزش‌گذاری داده‌ها، با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت صورت گرفت. جهت اطمینان از روایی پرسشنامه پس از تهیه پرسشنامه مقدماتی، پرسشنامه در اختیار متخصصان و صاحب‌نظران مربوطه قرار گرفت و پس از اصلاحات لازم برای سنجیدن اعتبار آن طی یک تحقیق آزمایشی (pilot test) پایایی آن بررسی شد که ضریب آلفای کرونباخ بدست آمده برابر (دربازه ۰/۹۵-۰/۷۶) α گردید.

جدول ۱. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه تحقیق

ردیف	شاخص‌های حکمرانی مطلوب شهری	کرونباخ آلفا
۱	مشارکت	۰/۸۱
۲	تساوی	۰/۷۶
۳	اثربخشی	۰/۸۷
۴	پاسخگویی	۰/۹۵
۵	امنیت	۰/۸۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

جامعه آماری این تحقیق، شامل کلیه شهروندان واقع در شهر فردوسی - شهرستان شهریار است که تعداد جمعیت این شهر بر طبق ممیزی سال ۱۳۹۳ که در سطح شهر انجام گرفت حدوداً ۳۰۵۷۷ نفر می‌باشد که نمونه‌ی مورد نظر ما از جامعه‌ی نام برده شده است. به منظور محاسبه حجم نمونه، با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه و با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده با انتساب متناسب انتخاب شدند. اما در نهایت تعداد ۳۴۳ پرسشنامه قابل ارزیابی بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار SPSS، با روش‌های آماری توصیفی و همچنین روش‌های آماری استنباطی انجام گرفت. در این پژوهش، از آزمون

همبستگی پیرسون و برای بررسی میزان تبیین متغیر عدالت اجتماعی از طریق متغیر مستقل (حکمروایی خوب شهری)، از تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است.

جدول ۲. جامعه آماری شهروندان و حجم نمونه محلات واقع در شهر فردوسی - شهرستان شهریار

محله	جامعه آماری	پرسشنامه‌های توزیع شده
خاوه	۸۵۷۸	۱۰۸
عبدآباد	۶۶۴۰	۸۳
عباس آباد	۴۳۲۲	۵۴
فردوس	۹۹۷۰	۱۲۵
محمودآباد	۱۰۶۷	۱۴
جمع	۳۰۵۷۷	۳۸۴

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۵

۴- پیشینه پژوهش

در هر پژوهش علمی قبل از انجام کار مطالعه و بررسی در ارتباط با موضوع انجام شده، لازم و ضروری است، زیرا بدون دستیابی به نتایج پژوهشی دیگران و توسعه و تکامل آنها، امکان رسیدن به پاسخ مناسب و تجزیه و تحلیل بهتر میسر نمی‌باشد. در زمینه حکمروایی خوب شهری تا کنون تحقیقات زیادی در داخل و خارج از کشور انجام شده است که در زیر به چند مورد از مهمترین آنها اشاره می‌کنیم. در کشورهای اروپایی و آمریکا مطالعات و پژوهش‌های زیادی صورت گرفته است، خصوصاً افرادی چون مک لاین، کافمن، مک کینلی، اتکینسن و نیز مطالعات بانک جهانی و وهابیتت. (Gani and Duncan, 2007: 369). از جمله این پژوهش‌ها می‌توان به مقاله گانی^۱ و دانکن^۲ با عنوان "اندازه‌گیری حکمروایی خوب با استفاده از داده‌های سری‌های زمانی" اشاره کرد که در آن شاخص‌های حکمروایی را برای جزایر فیجی در دوره ۱۹۸۵ تا ۲۰۰۳ با استفاده از سری‌های زمانی مورد بررسی قرار داده‌اند و به این نتیجه رسیدند که عملکرد حکمروایی در فیجی به گونه‌ای نامساعد، از کودتای ۱۹۸۷ و ۲۰۰۰ تأثیر پذیرفته است و در این بین بعد حاکمیت قانون اثرات نامساعدتری را مورد توجه خود کرده است. در مقاله‌ای به عنوان "جایگاه حکمروایی خوب شهری طرح

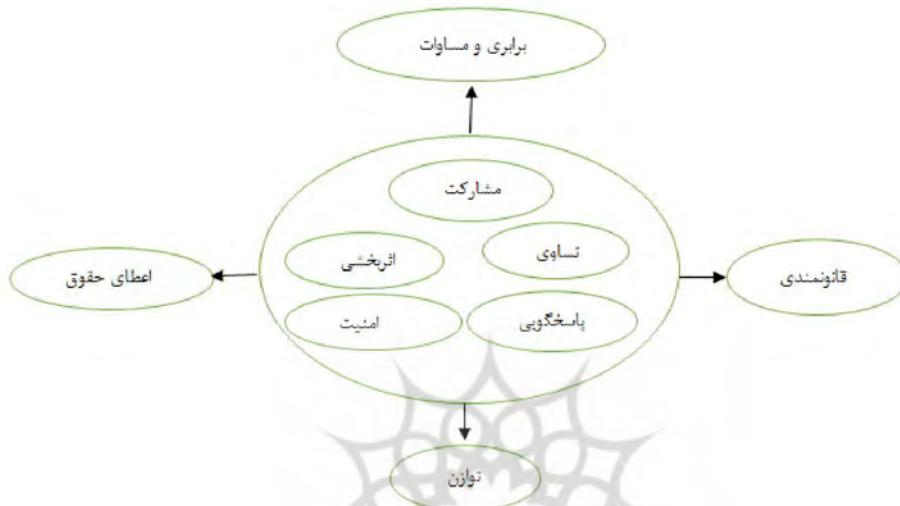
^۱. Gani

^۲. Duncan

متروی تهران" از اسماعیل زاده و صرافی، جایگاه الگوی حکمروایی خوب در جهت بررسی نقش مردم در فرآیند برنامه‌ریزی برای طرح متروی تهران بررسی شده است (اسماعیل زاده، ۱۳۸۵: ۱). در مقاله‌ای دیگر پرهیزگار و کاظمیان "رویکرد حکمروایی شهری و ضرورت آن در مدیریت منطقه کلان شهری تهران" مفهوم حکمروایی را تا حدی توضیح داده و خواستگاه نظری آن را به طور مختصر مورد تأکید قرار می‌دهد و سپس به تشریح وضعیت تهران می‌پردازد (پرهیزگار، ۱۳۸۴: ۲۹). در تحقیقی با نام "طراحی شاخص‌های حکمروایی شهری خوب: اهمیت مشارکت شهروندان و ارزیابی آن در ونکوور" که توسط کندی استوارد^۱ انتشار یافته است، به ذکر چالش‌های شاخص سازی می‌پردازد و آن‌ها را این گونه برشمرد: تعریف مفهوم، انتخاب سنج، انتخاب نمونه و ارزیابی شاخص‌ها. همچنین ضمن اشاره به شاخص‌های حکمروایی خوب بر اساس معیارهای سازمان ملل، مشارکت در انتخابات را در ونکوور از سال ۱۹۸۴ تا ۲۰۰۵ مورد بررسی قرار می‌دهد و این شاخص را شاخص خوبی برای حکمروایی خوب معرفی می‌کند (Stewart, 2006: 204). دیوید هاروی و رونالد جانستون، دو نفر از جغرافیدانان مکتب رادیکال هستند. اثر با ارزش هاروی با عنوان عدالت اجتماعی و شهر در سال ۱۹۷۳ منتشر شد. در این کتاب، هاروی مفهوم عدالت اجتماعی را کمک به خیر و صلاح همگانی، ملاک توزیع درآمد در مکان‌ها، تخصیص عادلانه منابع و رفع نیازهای اساسی مردم تعریف می‌کند. رونالد جانستون معتقد بود: جغرافیدانان باید در جهت کشف علل نابرابری‌های ناحیه‌ای حرکت کنند و هدفشان باید از میان بردن نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی در جامعه باشد (کرمی و لطفی، ۱۳۸۷: ۷۴ و ۷۳). از دید اونیل، یک ساختار اجتماعی تساوی طلبانه پیش شرطی برای در برگیرندگی همه شهروندان به عنوان مشارکت کنندگان مؤثر در فرایند سیاسی است. از دید او عدالت به معنی تساوی آزادی ارتباطی مؤثر، نیازمند ساخت شکنی همه روابط سلسله مراتبی بین گروه‌های اجتماعی است که به صورت ساختارمند ایجاد شده‌اند (Oneill, 2011: 121). با توجه به مباحث فوق می‌توان گفت: مفهوم عدالت مفهوم بسیار سیالی است. از این رو، ایدئولوژی‌های سیاسی متعدد، شرایط متفاوتی از عدالت را توسعه و ترویج داده‌اند. از میان دیدگاه‌های متعدد مطرح شده در این زمینه دیدگاه‌های فرصت‌های برابر، استحقاق بهره‌مندی، کارکردهای عدم تساوی و مساوات بسیار مورد توجه دانشمندان قرار گرفته است (Marshall, 2009: 333). می‌توان از میان تمام این نظرات و دیدگاه‌ها نتیجه گرفت که در مبحث عدالت اجتماعی برابری و مساوات، توازن در توزیع امکانات و رعایت کردن حقوق شهروندان در هر محله از شاخص‌های اساسی و مؤثر

^۱.Kennedi Stewart

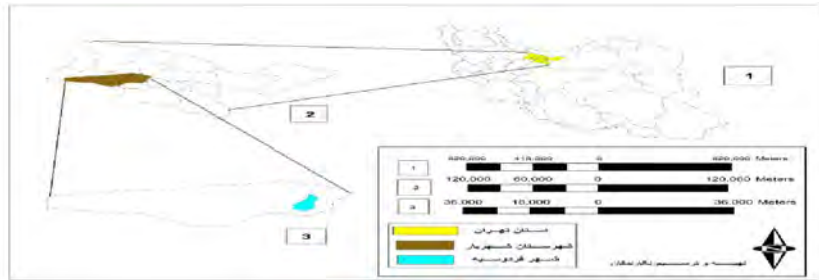
می‌باشد. پس از بررسی چارچوب نظری تحقیق و پیشینه‌های تحقیق و نظریه‌های مرتبط پیرامون عدالت اجتماعی مدل مفهومی بر طبق سوالات و فرضیه‌ها و هدف پژوهش ترسیم شد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

۵- محدوده مورد مطالعه

شهر فردوسیه که در شهرستان شهریار واقع شده است دارای مساحتی حدود ۳۲۹ هزار متر مربع می‌باشد. این شهر از تجمع پنج محله به نام‌های فردوس، عباس آباد، محمود آباد، عبدآباد و خاوه تشکیل شده است. جامعه آماری این پژوهش همه خانوارهای ساکن در شهر فردوسیه می‌باشد که جمعیت این شهر بر طبق ممیزی سال ۱۳۹۳ که در سطح شهر انجام گرفت ۳۰۵۷۷ هزار نفر است و پیش بینی جمعیت بر اساس مدل جمعیتی رشد نمایی در سال ۱۴۰۱ در حدود ۴۳ هزار نفر خواهد بود. این شهر از سمت شمال با شهر شهریار، از سمت غرب با شهر وحیدیه، از سمت شرق با دهستان اسدآباد و از سمت جنوب به شهرک مصطفی خمینی محدود می‌شود. شهر فردوسیه از نظر موقعیت جغرافیایی به دلیل قرار گرفتن در مسیرهای ارتباطی، دارای موقعیتی مهم می‌باشد به طوری که ورودی‌های این شهر در مسیرهای ارتباطی مهمی قرار دارد.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی شهر فردوسیه در کشور، استان و شهرستان

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۵

۶- شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش

۶-۱- شاخص‌های حکمروایی خوب شهری

زیست بوم سازمان ملل، شاخص‌های حکمروایی شهری را در ۲۴ شهر مورد سنجش قرار داده و ۲۶ شاخص را بر این اساس معرفی نموده است. شاخص حکمروایی شهری (UGI) بنا به تعریف زیست بوم، ترکیبی است از ۵ شاخص کلی که عبارتند از: مشارکت، تساوی، اثربخشی، پاسخگویی و امنیت. شاخص‌های ۲۶ گانه حکمروایی مبتنی بر این پنج هسته اصلی هستند که علاوه بر زیست بوم سازمان ملل، از طرف سازمان‌های دیگر مانند بانک جهانی، پذیرفته و بسط داده شده‌اند. در سنجش و ارزیابی میزان حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهر فردوسیه از ۵ شاخص کلی زیست بوم سازمان ملل استفاده شده است و شاخص‌ها و متغیرهای مورد استفاده در این پژوهش در سنجش میزان حکمروایی خوب شهری در محله‌ها بر طبق جدول (۳) می‌باشد.

جدول ۳. گویه‌های هر بعد در حکمروایی خوب شهری

شاخص‌ها	متغیرها (گویه‌ها)
مشارکت	مشارکت در تصمیم‌گیری (بر طرف کردن مشکلات محله)، مشارکت در تقویت و عضویت نهادهای مدنی، شرکت در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مدیریتی محله توسط شهروندان، علاقه و اعتماد در مردم برای توسعه و پیشرفت، ارزش و اعتبار قائل شدن نسبت به نظرات و خواسته‌های ساکنان شهر فردوسیه، حس مالکیت در مردم و در نتیجه وجود انگیزه برای مشارکت، تمایل ساکنین به مشارکت در امور محله و افزایش امکانات محله، سهولت ارتباط شهروندان با مدیران محلی
تساوی	توزیع عادلانه خدمات در محله‌ها، ایجاد حس برابری در شهروندان، استفاده بهتر از امکانات و مشارکت بیشتر مردم در امورات شهری، تخصیص بهینه منابع و امکانات

اثر بخشی	بهبود مستمر اقدامات و فعالیتها در محله‌ها، کاهش مستمر هزینه‌ها در سطح محله عمل کردن بر اساس دانش روز، نهادینه کردن فرهنگ توانمندی، تعاملی - افزایش مستمر کیفیت مهارتها، بهبود فرایند برنامه‌ریزی و تصمیم گیری اطلاع شهروندان از مصوبات محله‌ای، رضایتمندی اهالی محله از اقدامات مدیریت محله، مؤثر بودن اقدامات مدیریت محله برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده
پاسخگویی	رضایتمندی از شیوه پاسخگویی (مدیران و مسئولان شهرداری، شورایی و ...)، باورپذیری به پاسخگو در فرآیند مدیریت، پاسخگویی به موانع موجود در اجرای برنامه‌ها، پاسخگویی در برابر تصمیمات اخذ شده در امور محله
امنیت	میزان امنیت به عنوان پیش نگر، میزان تشخیص و ارزیابی خطرپذیری برنامه‌های محله، میزان اختلافات در انجام امور محله، میزان رضایت شهروندان از مدیران شهری

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

۶-۲- شاخص‌های عدالت اجتماعی

هر جامعه‌ای را می‌توان اجتماع کم و خودگردانی دانست که در آن روابط افراد، بر اساس اصول و قوانین مشخص و معینی صورت می‌گیرد. اطاعت افراد از این قواعد، نوعی پیوند اجتماعی را بین آنها فراهم می‌سازد. در نتیجه افراد برای پیشبرد منافع خود و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند با یکدیگر همکاری می‌کنند. بدین ترتیب، می‌توان گفت عدالت اجتماعی، مفهومی چند بعدی است که با مفاهیمی مانند برابری و مساوات، قانون‌مندی، اعطای حقوق و توازن اشتراک‌هایی دارد. در این تحقیق، برای سنجش عدالت اجتماعی و اندازه‌گیری متغیرهای برابری و مساوات، قانون‌مندی، اعطای حقوق و توازن از پرسشنامه بهره گرفته شده است.

جدول ۴. گویه‌های هر بعد در عدالت اجتماعی

ابعد	گویه‌ها
برابری و مساوات	توزیع عادلانه خدمات در محله‌ها، ایجاد حس برابری در شهروندان، استفاده بهتر از امکانات و مشارکت بیشتر مردم در امورات شهری
قانون‌مندی	عادل بودن قانون‌گذاران و مجریان در امور شهری، تعادل بخشی در میان محلات، پذیرش تصمیمات صحیح شهری توسط شهروندان و وجود عدالت انسانی در جامعه
اعطای حقوق	اجازه و اختیار دادن به شهروندان در امور محلات، ایجاد عدالت اجتماعی در محلات با احترام گذاشتن به حقوق دیگران، مشخص نمودن حقوق، اولویت‌ها و آزادی‌های افراد معین و مشخص، مراعات نمودن درستی حقوق از سوی شهروندان و مراجع ذی صلاح
توازن	وجود امکانات و خدمات مورد نیاز محلات به حد لازم، تقسیم امکانات به نحو صحیح در جامعه، دوام و بقاء و تأمین عدالت در کل شهر، همه جانبه بودن و در برگیرنده کلیه بخش‌ها و شهروندان

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

۷- بحث و یافته‌ها

۷-۱- یافته‌های توصیفی

با توجه به نتایج تحقیق، متوسط سن شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار، ۳۶ سال می‌باشد که جوان‌ترین آنها ۲۱ سال و مسن‌ترین آنها ۷۱ سال داشته‌اند. از نظر جنس، ۵۴/۸ درصد از شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار مرد و ۴۵/۲ درصد از آنان زن می‌باشند و از نظر سطح تحصیلات، ۲۰/۱ درصد از شهروندان محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار، دارای سطح تحصیلات دیپلم، ۲۷ درصد فوق دیپلم، ۴۲/۵ درصد لیسانس، ۱۰/۲ درصد فوق لیسانس و ۰/۳ درصد از آنان دکترا می‌باشند.

۷-۱-۱- شاخص‌های حکمروایی خوب شهری

طبق مواردی که در روش و مبانی نظری پژوهش اشاره شد، برای سنجش حکمروایی خوب شهری از پنج شاخص اصلی زیست بوم سازمان ملل استفاده شده است. جدول ۵ نشان می‌دهد در میان پنج شاخص مورد بررسی، اثربخشی بالاترین میانگین و امنیت کمترین میانگین را دارند. بالا بودن سطح اثربخشی بیانگر آن است که فعالیت‌های شهروندان بیش از گذشته با اهداف آن‌ها همسو است ولی این اهداف می‌بایست به ثمر برسد و دامنه سطح مشارکت در میان اعضای جامعه و مدیران شهری بسیار پایین است. همچنین پایین بودن امنیت بیانگر ناهمگنی جامعه و نبود مدیریت درست شهری از نظر پاسخگویان است.

جدول ۵. میانگین وضعیت پاسخگویان به شاخص‌های حکمروایی خوب شهری

ردیف	شاخص‌های حکمروایی خوب شهری	میانگین	واریانس
۱	مشارکت	۲/۳۰	۰/۷۷۸
۲	تساوی	۲/۲۲	۰/۱۰۷
۳	اثربخشی	۲/۵۸	۰/۵۳۲
۴	پاسخگویی	۲/۳۳	۰/۳۶۱
۵	امنیت	۲/۱۵	۰/۷۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

۷-۲- یافته‌های تحلیلی

پس از توصیف یافته‌های مربوط به متغیر مستقل و وابسته پژوهش، به بررسی یافته‌های تحلیلی پرداخته می‌شود. همچنان که ذکر شد، ۴ شاخص به منظور سنجش عدالت اجتماعی انتخاب و در تحقیق ترکیب شدند و رابطه پنج شاخص با عدالت اجتماعی آزمون شد. با توجه به فاصله‌ای بودن پرسش‌های مربوط به دو متغیر ذکر شده، به منظور این ضریب به منظور بررسی همبستگی بین متغیرها، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد.

جدول ۶. آزمون همبستگی بین شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و تحقق عدالت اجتماعی

سطح معناداری	شدت همبستگی	شاخص‌های حکمروایی خوب شهری
۰/۷۷۸	۲/۳۰	مشارکت
۰/۱۰۷	۲/۲۲	تساوی
۰/۵۳۲	۲/۵۸	اثربخشی
۰/۳۶۱	۲/۳۳	پاسخگویی
۰/۷۰۰	۲/۱۵	امنیت

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

جدول ۶ بیانگر آن است که بین همه پنج شاخص حکمروایی خوب شهری و تحقق عدالت اجتماعی در سطح شهر فردوسیه، همبستگی معناداری وجود دارد؛ یعنی با افزایش سطح حکمروایی شهری از نظر شهروندان، بر میزان رضایت آن‌ها از تحقق عدالت اجتماعی افزوده می‌شود. همچنین پس از ترکیب پنج شاخص حکمروایی خوب شهری در حالت کلی نیز رابطه حکمروایی خوب شهری با میزان رضایت از تحقق عدالت اجتماعی از نظر شهروندان در سطح شهر فردوسیه بررسی شد.

جدول ۷. آزمون همبستگی حکمروایی خوب شهری و رضایت از تحقق عدالت اجتماعی

سطح معناداری	شدت همبستگی	شاخص
۰/۰۰۰	۰/۴۶۱	حکمروایی خوب شهری و عدالت اجتماعی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

همانطور که جدول ۷ نشان می‌دهد، در حالت کلی نیز بین سرمایه اجتماعی و رضایت از تحقق عدالت اجتماعی در شهر فردوسی، همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد. این همبستگی در سطح معناداری ۰/۰۰۰ و سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. به عبارتی، با افزایش میزان حکمروایی خوب شهری، بر میزان رضایت از تحقق عدالت اجتماعی از نظر شهروندان افزوده می‌شود.

۷-۲-۱- تحلیل رگرسیون چند متغیره

به منظور بررسی میزان تأثیر هر یک از شاخص‌های حکمروایی خوب شهری بر متغیر وابسته (رضایت از تحقق عدالت اجتماعی) و مشخص شدن مقدار تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر میزان تغییرات در متغیر وابسته، از این آزمون استفاده می‌شود. همچنین روش به کار رفته در این رگرسیون، Enter است.

جدول ۸. تحلیل رگرسیون چند متغیره حکمروایی خوب شهری و عدالت اجتماعی

ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تبیین تعدیل شده (Adjusted R ²)
۰/۷۱۲	۰/۴۲۲	۰/۴۱۵

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

با توجه به جدول ۸ مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۷۱۲ است که نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل (حکمروایی خوب شهری) و متغیر وابسته پژوهش (رضایت از تحقق عدالت اجتماعی) همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. مقدار ضریب تبیین تعدیل شده (Adjusted R²) که ۰/۴۱۵ است، نشان می‌دهد ۴۱/۵ درصد از کل تغییرات میزان تحقق عدالت اجتماعی، وابسته به پنج متغیر مستقل (حکمروایی خوب شهری) است. به عبارت دیگر، مجموعه متغیرهای مستقل، نزدیک به ۴۲ درصد از واریانس متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کنند و ۵۸ درصد از تغییرات واریانس متغیر وابسته (عدالت اجتماعی) از متغیرهای دیگری تأثیر می‌پذیرند.

جدول ۹. تحلیل واریانس رگرسیون چند متغیره رضایت از تحقق عدالت اجتماعی

منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مربعات	آزمون F	سطح معناداری F
اثر رگرسیونی	۵	۵۱/۳۴	۱۵/۰۲	۶۲/۳۰	۰/۰۰۰
باقیمانده	۳۷۵	۷۳/۹	۰/۱۷۰	-	-
کل	۳۸۰	۱۲۵/۲۴	-	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

با توجه به معناداری آزمون (۶۲/۳۰) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱، می‌توان نتیجه گرفت مدل رگرسیونی تحقیق، مناسب است و مجموعه متغیرهای مستقل، تغییرات متغیر وابسته (رضایت از تحقق عدالت اجتماعی) را تبیین می‌کنند.

جدول ۱۰. سطح معناداری تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

متغیر مستقل	بتا (Beta)	T	Sig.	Zero-order	Partial	Part
مشارکت	۰/۳۱۱	۶/۱۰۵	۰/۰۰۰	۰/۳۹۰	۰/۲۷۹	۰/۲۶۰
تساوی	۰/۴۹۷	۹/۲۷۸	۰/۰۰۰	۰/۵۳۶	۰/۴۳۳	۰/۳۸۴
اثر بخشی	۰/۱۰۱	۲/۳۷	۰/۰۰۵	۰/۲۰۱	۰/۱۷۳	۰/۱۴۳
پاسخگویی	۰/۰۲۰	۰/۳۹۰	۰/۸۲۷	۰/۱۲۰	۰/۰۴۵	۰/۰۰۳
امنیت	۰/۰۴۳	۰/۵۲۵	۰/۴۸۲	۰/۱۰۹	۰/۰۷۱	۰/۰۲۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

نتایج تحلیل رگرسیونی چند متغیره برای تبیین میزان تحقق عدالت اجتماعی نشان می‌دهد سه متغیر تساوی، مشارکت و اثر بخشی تأثیر معناداری بر متغیر عدالت اجتماعی در سطح شهر فردوسیة داشته‌اند، اما دو متغیر دیگر یعنی پاسخگویی و امنیت تأثیر معناداری بر عدالت اجتماعی ندارند. بر اساس ضریب رگرسیونی استاندارد شده (Beta) می‌توان سهم نسبی هر متغیر مستقل را در مدل مشخص کرد. با توجه به ضریب بتا مشخص می‌شود از میان متغیرهای مستقل، متغیر تساوی با ضریب رگرسیونی ۰/۴۹۷ بیشترین تأثیر رگرسیونی را بر متغیر وابسته دارد. پس از آن، بالاترین تأثیر رگرسیونی بر متغیر وابسته، مربوط به متغیر مشارکت با ضریب رگرسیونی ۰/۳۱۱ و متغیر اثر بخشی با ضریب رگرسیونی ۰/۱۰۱ است. کمترین تأثیر رگرسیونی بر متغیر وابسته، مربوط به متغیر پاسخگویی با ضریب رگرسیونی ۰/۰۲۰ است.

همبستگی مرتبه صفر^۱ که مقدار آن معادل مقدار ضریب همبستگی پیرسون است، میزان همبستگی بین متغیرها را بدون وجود متغیر کنترل نشان می‌دهد. همچنین ضریب همبستگی جزئی^۲ نوعی کنترل آماری است که از طریق آن می‌توان اثر یک یا چند متغیر را کنترل کرد (حبیب پور و صفری، ۱۳۸۸) هر چه میزان این همبستگی برای یک متغیر بیشتر باشد، نقش آن در مدل بیشتر است. براساس این ضریب نیز متغیر اعتماد غیرشخصی، بیشترین نقش را در وضعیت متغیر وابسته دارد. همبستگی نیمه تفکیکی^۳ نوعی کنترل آماری است که از طریق آن می‌توان اثر یک یا چند متغیر را کنترل کرد. این ضریب، میزان همبستگی بین یک متغیر مستقل با متغیر وابسته را پس از حذف اثر خطی سایر متغیرهای مستقل بر متغیر مستقل مورد نظر نشان می‌دهد در این همبستگی نیز هرچه میزان بیشتر باشد، نقش آن در مدل بیشتر است (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۵۸).

شکل ۳. مدل رگرسیونی چند متغیره بین متغیر مستقل و وابسته

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

۸- بحث و نتیجه‌گیری

یکی از اهداف اولیه و اساسی فرایند برنامه‌ریزی شهری، حفظ و بهبود کیفیت محیط شهری و به تبع آن برخورداری همزمان تمام شهروندان از تمام امکانات و خدمات است و این امر با مدیریت و حکمروایی خوب شهری ممکن خواهد شد. این مفاهیم یعنی عدالت اجتماعی و تحقق آن در سطح شهر فردوسی در واقع، تلاشی در جهت دستیابی به معیارهای کیفی در عرصه برنامه‌ریزی شهری به شمار می‌رود. بنا بر همین ضرورت، شناخت وضعیت موجود کیفیت محیط مناطق شهری از طریق تحقق عدالت اجتماعی و سنجش و ارزیابی آن

¹. Zero Order

². Partial

³. Part

با مدیریت حکمروایی خوب شهری به یکی از مهم‌ترین جنبه‌های مطالعاتی در مباحث برنامه‌ریزی شهری تبدیل شده است. یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر تحقق عدالت اجتماعی، سطح مدیریت حکمروایی خوب شهری است که به طور کلی توجه چندانی به آن نشده است. در این پژوهش، هدف بررسی اهمیت نقش حکمروایی خوب شهری به عنوان عاملی اثرگذار بر میزان رضایت افراد از عدالت اجتماعی است. از این رو، رابطه میان شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و رضایت شهروندان از عدالت اجتماعی در شهر فردوسیة بررسی شد. مطابق نتایج، بین حکمروایی خوب شهری و میزان رضایت افراد از عدالت اجتماعی، همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد. به عبارتی، با افزایش سطح حکمروایی خوب شهری شهروندان، بر میزان عدالت اجتماعی آن‌ها افزوده می‌شود. همچنین برای بررسی و تعیین نقش هر یک از شاخص‌های حکمروایی خوب شهری بر تغییرات میزان رضایت از عدالت اجتماعی، از تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شد. نتایج این آزمون نشان می‌دهد متغیر مستقل (حکمروایی خوب شهری) با چهار شاخص مورد بررسی، تغییرات متغیر وابسته (رضایت از تحقق عدالت اجتماعی) را تبیین می‌کند. همچنین این آزمون نیز در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. با توجه به نتایج، حکمروایی خوب شهری را می‌توان عنصری مؤثر بر میزان رضایت شهروندان از عدالت اجتماعی در ارائه خدمات و امکانات در سطح شهر فردوسیة تلقی کرد. از این رو، تلاش در جهت افزایش سطح حکمروایی خوب شهری شهروندان ضرورت دارد؛ تا از این طریق بتوان بر میزان رضایت آن‌ها از عدالت اجتماعی که هدف بیشتر برنامه‌های توسعه شهری است افزود. در راستای پژوهش به غیر از پیشنهاد‌های ذیل راهکارهایی کیفی نیز بر طبق تجزیه و تحلیل جداول در جدول ۱۱ برای افزایش سطح حکمروایی خوب شهری افراد و همچنین تحقق عدالت اجتماعی شهروندان ارائه می‌شود. جدول ۱۱. راهکارها و پیشنهاداتی در حکمروایی خوب شهری در ارتقاء عدالت اجتماعی

راهکارهای ارتقای عدالت اجتماعی	راهکارهای ارتقای حکمروایی خوب شهری
توزیع عادلانه امکانات شهری	ایجاد شورایی در محله‌ها برای مشارکت در سطح خرد
پذیرش تصمیمات صحیح شهری توسط شهروندان	ارزش و اعتبار قائل شدن به نظرات و خواسته‌های ساکنان
ایجاد حس تعلق به مکان زندگی	ایجاد مشارکت در میان شهروندان
دوام و بقا عدالت جنسی در کل شهر و محلات	افزایش مهارت‌ها در زمینه محله محوری با ایجاد نهادهای اجتماعی
جلوگیری از قومیت گرایی در محلات	استفاده از تجربه و کارایی ریش سفیدان در ایجاد انسجام محلی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

منابع و مآخذ:

- ۱- آقابخش، علی (۱۳۷۵)، فرهنگ علوم سیاسی، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- ۲- اصلانی، فیروز، فتاحی زفرقندی، علی (۱۳۹۳)، مشارکت عمومی در اداره حکومت اسلامی حق یا تکلیف؟، شماره ۸۸، ۸-۶۵.
- ۳- اسماعیل زاده، حسن، صراف، مظفر (۱۳۸۵)، جایگاه حکمروایی خوب برنامه ریزی شهری طرح متروی تهران، مجله مدرس علوم انسانی، ۲۸ - ۱.
- ۴- ارسطو (۱۳۷۱)، سیاست، تهران: انتشارات آموزش انقلاب اسلامی و شرکت سهامی.
- ۵- بهشتی، محمد (۱۳۷۸)، حق و باطل از دیدگاه قرآن، تهران: بقعه.
- ۶- پیران، پرویز، رفیعیان، مجتبی، رضائی، میثم، رهقان، هما (۱۳۹۵)، شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات؛ نمونه موردی: محلات واقع در شهر فردوسیه، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، شماره ۲۵، صص ۲۲ - ۱.
- ۷- پرهیزگار، اکبر، کاظمیان، غلامرضا (۱۳۸۴)، رویکرد حکمروایی شهری و ضرورت آن در مدیریت منطقه کلان شهری تهران، مجله پژوهش‌های اقتصادی، شماره ۱۶، صص ۲۹-۴۸.
- ۸- توسلی، حسین (۱۳۸۵)، «فلسفه حق در اندیشه سیاسی آیت الله مطهری»، فصلنامه علوم سیاسی، سال چهارم، ش ۱۳.
- ۹- ترابی، علیرضا (۱۳۸۳)، مدیریت پایدار شهری در گرو حکمرانی خوب، نشریه شهرداری‌ها، شماره ۶۹، ۱۰-۵.
- ۱۰- توکلی نیا، جمیله، شمس پویا، محمد کاظم (۱۳۹۶)، به سوی حکمروایی اجتماعی محلی: کوششی در معرفی موضوعات و عرصه‌های کلیدی، دوره ۱۰، شماره ۳۷، صص ۱۹۵-۲۱۶.
- ۱۱- جعفری، محمدتقی (۱۳۵۸)، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، ج ۳، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ۱۲- حاتمی نژاد، حسین، راستی، محسن (۱۳۸۵)، عدالت فضایی و عدالت اجتماعی، مجله زمین، شماره ۹، ۵۰-۳۸.
- ۱۳- عیوضلو، داود، خزائی زاده، فاطمه (۱۳۹۵)، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی در فضاهای شهری (مطالعه موردی: منطقه ۹ شهرداری تهران)، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۳۶۱، ۲ - ۳۴۹.

- ۱۴- _____، منوچهری میانداوآب، ایوب، بهارلو، ایمان، ابراهیم پور، احمد، حاتمی نژاد، حجت(۱۳۹۱)، شهر و عدالت اجتماعی: تحلیلی بر نابرابری‌های محله‌ای(مطالعه موردی): محله‌های قدیمی شهر میانداوآب، شماره ۸۰، صص ۶۴-۴۱.
- ۱۵- حبیب پور، کرم و رضا صفری(۱۳۸۸)، راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی(تحلیل داده‌های کمی)، چاپ دوم، انتشارات متفکران، تهران.
- ۱۶- حسینی، علی(۱۳۸۰)، روش‌های مشارکت شهروندان در طرح‌های توسعه شهری(شهر رشت)، پایان نامه دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۱۷- خامنه‌ای، سید محمد(۱۳۷۴)، ریشه‌ها و مفهوم عدالت در فقه و حقوق اسلام، در این مأخذ: عدالت در روابط بین الملل و بین ادیان از دیدگاه اندیشمندان مسلمان و مسیحی، تهیه کننده: سید عبدالمجید میردامادی، ج ۱، تهران: انتشارات بین المللی الهدی.
- ۱۸- خوش روی، قهرمان، (۱۳۸۵)، عدالت اجتماعی و فضای شهر، اولین همایش ملی عمران شهری، سنج، سندرچ.
- ۱۹- خواجه شاهکوهی، علیرضا، نجفی کانی، علی اکبر، خوش فر، غلامرضا، شفائی، سپیده (۱۳۹۴). میزان مشارکت شهروندان در فعالیت‌های عمرانی و خدماتی شهرداری، مجله آمایش محیط، سوره ۸، شماره ۲۹. صص ۱-۲۶.
- ۲۰- رهنما، محمدرحیم، اسدی، روح اله(۱۳۹۳)، تعیین وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر مشهد، مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال پنجم، شماره، صص ۱۶۲ - ۱۴۳.
- ۲۱- شمس الدینی، علی، امیری فهلیانی، محمدرضا(۱۳۹۴)، رتبه بندی مکانی خدمات عمومی و کمبود آن‌ها در سطح شهرها، مجله اقتصاد و مدیریت شهری.
- ۲۲- صانعی دره بیدی، منوچهر(۱۳۸۲)، برابری و مساوات در حقوق بشر و پیشینه تاریخی آن، پژوهشنامه علوم انسانی، شماره ۳۹-۴۰ پاییز و زمستان، دانشگاه شهید بهشتی.
- ۲۳- علوی تبار، علیرضا(۱۳۷۹)، الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، جلد سوم، سازمان شهرداری‌های کل کشور، تهران.
- ۲۴- کرمی، قاسم، لطفی، محمدصادق(۱۳۸۷)، عدالت جغرافیایی در برنامه‌ریزی فضای جغرافیایی، مجله پژوهشنامه عدالت اجتماعی، مجمع تشخیص مصلحت نظام مرکز تحقیقات استراتژیک.
- ۲۵- کاظمیان، غلامرضا(۱۳۸۳) درآمدی بر الگوی حکمروایی شهری، جستارهای شهرسازی؛ شماره ۲۰.

- ۲۶- لاله پور، منیژه (۱۳۸۶). حکمروایی شهری و مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه، مجله جستارهای شهرسازی، شماره ۱۸.
- ۲۷- مرصوصی، نفیسه (۱۳۸۳)، «تحلیل فضایی عدالت اجتماعی در شهر تهران»، ماهنامه پژوهشی آموزشی شهرداریها، شماره ۶۵، انتشارات سازمان شهرداریها.
- ۲۸- مشکینی، ابوالفضل، موذن، سهراب، (۱۳۹۴). تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهرها مطالعه: شهر عجب شیر، مجله آمایش محیط، دوره ۸، شماره ۲۹. صص ۹۹-۱۳۲.
- ۲۹- مطهری، مرتضی (۱۳۷۴)، وحی و نبوت، تهران: صدرا.
- ۳۰- _____، موذن، سهراب، (۱۳۹۴). تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهرها مطالعه: شهر عجب شیر، مجله آمایش محیط، دوره ۸، شماره ۲۹. صص ۹۹-۱۳۲.
- ۳۱- _____، تحف العقول، بیست گفتار، تهران: صدرا.
- ۳۲- _____ (۱۳۷۵)، مجموعه آثار، تهران: صدرا.
- ۳۳- موسوی، میرنجف (۱۳۸۷)، شکل پایدار شهری و عدالت اجتماعی: مطالعه موردی یزد. طرح تحقیقاتی، دانشگاه جامع پیام نور یزد.
- ۳۴- _____ (۱۳۹۱)، شکل پایدار شهر و عدالت اجتماعی (مطالعه موردی: شهر میاندوآب)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۸۰، صص ۱۹۲-۱۷۷.
- ۳۵- موحد، علی، کمانرودی، موسی، ساسان پور، فرزانه، قاسمی کفرودی، سجاد (۱۳۹۳). بررسی حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری (مورد مطالعه: منطقه ۱۹ شهرداری تهران)، مجله مطالعات برنامه‌ریزی شهری، شماره ۱۷۶، ۷-۱۴۷.
- ۳۶- مهدی زاده، جواد (۱۳۸۶). حکمروایی شهری، مبانی نظری و ضرورت شکل‌گیری آن در ایران، جستارهای شهرسازی، شماره ۲۰.
- ۳۷- یاپینگ غراوی، بای محمد (۱۳۹۱). نگاهی به مفهوم حکمروایی شهری هدف‌ها، مدل‌ها و شاخص‌های آن، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۲۸۹، صص ۲۰۵ - ۱۹۸.
- 36- Dekker K., Kempen R. (2004) "Urban governance within the big cities policy", Journal of Cities, Vol. 21. pp. 41-55.
- 37- Djankor, Simeon and Etc(2001), "Who Own's the Media", World Bank Policy Research Working Paper, 2620, World Bank.
- 38- 39. Gani, Azmat, Duncav, Ron(2007). Measuring Good Governance Using Time Series, Journal Of The Asia Pasific Ecinimy, vol 12, No 3, pp 385-367.

- 39- McCarney, P. Halfani, M. Rodriquez, A. (1995). Towards an understanding of governance: the emergence of an idea and its implications for urban research in developing countries. in Stren, R. Kjellberg, B.(Eds).Perspectives on the City. Centre for Urban and Community Studies,University of Toronto, Toronto, pp.91-142.The draft Vancouver declaration.
- 40- Marshall Gordon(2009), Dictionary of sociology, second edition, oxford university press.
- 41- O'Neill ,Shane(2011),critical theory .democratic justice and globalization .critical horizons ,koninklijke Brill NV,leiden.
- 42- Parliamentary Center Canada and World Bank, U Controlling Corruption: A Parliamentarians Hand Book,(2000), P. 46, WWW. World Bank. Org.
- 43- Paul's,(1999), "Accountability in Public Service: Exit, Voice and Capture", Policy Research and External Affairs Working Paper, World Bank, 1999, Wps 614, P. 5.
- 44- Vansant J. (2001). Cooperation for good governance, July. Terry Sanford Institute of Public Policy.
- 45- Stewart,Kennedy(2006).Designing good urban governance indicators: The importance of citizen.participation and its evaluation in Greater Vancouver,Cities,vol.23,No 3,pp196-204